

TIM Model: การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการ
กรณีกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1
TIM MODEL: THE DEVELOPMENT OF BUDDHIST TOURISM BASED ON
LOWER NORTHEASTERN PROVINCIAL CLUSTER 1

มสารัตน์ ตันติดีเลิศ¹, ชญานิศวรร โคโนะ², คณิต เขียววิชัย³
Masarus Tuntideelert¹, Shayaniss Kono², Kanit Kheovichai³
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 และเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน ในเขตพื้นที่ 4 จังหวัดคือ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ โดยการวิจัยเชิงปริมาณอาศัยแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยอาศัยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม และการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 20 คน ได้แก่ เจ้าอาวาส ปราชญ์ชุมชน นายอำเภอ เป็นต้น

ผลการวิจัย พบว่า การท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ณ ปัจจุบันมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยนักท่องเที่ยวให้ความสนใจกิจกรรมในกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ งานวัฒนธรรมและประเพณี การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการชมวิถีชีวิตในชนบท เนื่องจากมีเหตุ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการจัดการนันทนาการ การท่องเที่ยวและกีฬา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Ph.D. Candidate Recreation Tourism and Sport Management Faculty of Education Silpakorn

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Assoc. Prof. Dr., Faculty of Social Science, Srinakharinwirot University

³ ศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Professor Dr. Faculty of Education, Silpakorn University

Corresponding author; E-mail: masarus_t@hotmail.com

(Received: 8 March 2024; Revised: 12 April 2024; Accepted: 10 May 2024)

จูงใจจากการเป็นผู้สูงวัย ต้องการศึกษากันแก่แห่งชีวิต เพิ่มพูนสติปัญญาเพื่อความสมดุลแห่งชีวิต พักผ่อนและสร้างมิตรภาพใหม่ๆ และตามรอยพระสงฆ์ โดยได้รับอิทธิพลผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ สมัยใหม่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน Soft Power และป้ายโฆษณา ดังนั้น จึงสามารถนำมาพัฒนาเป็น TIM Model โดยบูรณาการเชื่อมโยงกระบวนการการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยววิถีชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเข้าด้วยกัน

คำสำคัญ : 1. การท่องเที่ยวไทย 2. วิถีพุทธ 3. กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

ABSTRACT

This research aims to study the integration of Buddhist tourism in lower Northeastern provincial cluster 1 and to develop the integration of Buddhist tourism model in lower Northeastern provincial cluster 1. Mixed methodology was used in four provinces which are Nakhon Ratchasima, Chaiyaphum, Buriram, and Surin. Questionnaires were collected from 400 participants through convenience sampling for quantitative research while in-depth and group interview techniques and focus group discussion were applied to 20 informants, including abbots, local philosophers, and officials from government organizations for qualitative research.

The results revealed that the recent integration of Buddhist tourism in lower Northeastern provincial cluster 1 focused on historical tourism and agro-tourism. Tourists were interested in activities involving in historical tourism, cultural and traditional events, wellness tourism, and local communities. Their motivations were being aging people, studies for the truth of life, intellectual knowledge for personal balance, resting and new friendship, and well-known monks while they were also influenced by modern marketing, associates, media, soft power, and advertisements. Hence, TIM model integrated the process of historical tourism, community tourism, and wellness tourism.

Keywords : 1. Thai tourism 2. Buddhist tourism 3. Lower Northeastern Provincial Cluster 1

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

แผนการพัฒนากองการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) มีเป้าหมายหลัก คือ การพลิกโฉมการท่องเที่ยวไทยเพื่ออนาคตที่ดีกว่าสำหรับทุกคน (Building Forward a Better Tourism for All) ภายใต้วิสัยทัศน์ “เน้นคุณค่า สามารถปรับตัว เติบโตอย่างยั่งยืนและมีส่วนร่วม (Rebuilding High Value Tourism Industry with Resilience, Sustainability, and Inclusive Growth)” รวมถึงส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ ผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม ตลอดจนให้ความสำคัญกับการบูรณาการร่วมกันของภาครัฐ เอกชน ท้องถิ่น และประชาชน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566)

อย่างไรก็ตาม องค์การส่วนใหญ่มีลักษณะเล็กลงเนื่องจากบริหารงานแบบแยกส่วน (Fragmentation) ทำให้เกิดปัญหาด้านการปฏิบัติและขาดความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ จึงมีการจัดตั้งหน่วยงานใหม่เรียกว่า “สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดหรือ The Office of Strategy Management (OSM)” เพื่อทำหน้าที่เชื่อมโยงและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในระดับต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติ ตลอดจนส่งเสริมให้มีการสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และประสานงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ (Kaplan & Norton, 2005) ดังนั้น คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเห็นชอบการบริหารงานกลุ่มจังหวัด ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มจังหวัดที่มีทิศทางการพัฒนา การใช้ประโยชน์ทรัพยากร และร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ประกอบด้วย 4 จังหวัดคือ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ซึ่งเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุด มีจำนวนประมาณ 6,717,536 คน มีพื้นที่ทั้งหมด 32,696,887 ไร่ ประชากรมีอาชีพด้านเกษตรกรรมที่พึ่งพาน้ำเป็นหลัก โดยแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ภายใต้วิสัยทัศน์ “ศูนย์กลางของเกษตรกรรม ผลิตภัณฑ์ใหม่ ท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและสังคมเป็นสุข” ได้กำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ (Strategies Position) ไว้ 4 ประการ ดังนี้ 1. เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตร พืชสมุนไพร และอาหารปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน 2. เป็นแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่ระดับประเทศ 3. เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมเชิงนิเวศน์ การกีฬาที่มีชื่อเสียง และ 4. เป็นประตูสู่อีสานและเชื่อมโยงการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน

การนำผู้คนเข้าไปสัมผัสวิถีชีวิต เรียนรู้วัฒนธรรม อาหาร และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนนั้นๆ เป็นการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based tourism) โดยชาวบ้านสามารถพึ่งพาตัวเองได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว เป็นการผสมผสานระหว่างอัตลักษณ์ชุมชนที่มุ่งเน้นการพัฒนาทัศนียภาพ โดยพื้นที่แต่ละแห่งมีเรื่องเล่าและตำนานจนกลายเป็นประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ในด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพุทธศาสนาได้ (ปฏิมาศ

นิยชาติและธนาภรณ์ ทศนภักดิ์, 2560) ทั้งนี้ หากประเทศไทยสามารถพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธให้มีศักยภาพ สามารถสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม สร้างแรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นที่พึงสำหรับผู้ต้องการแสวงหาทางดับทุกข์ที่แท้จริง และสร้างเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

3. ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

3.1 ก่อให้เกิดองค์ความรู้และต้นแบบของการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

3.2 สามารถนำไปวางแผนนโยบายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการของประเทศไทยอย่างยั่งยืน

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Method Research) ในเขตพื้นที่ 4 จังหวัดคือ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์

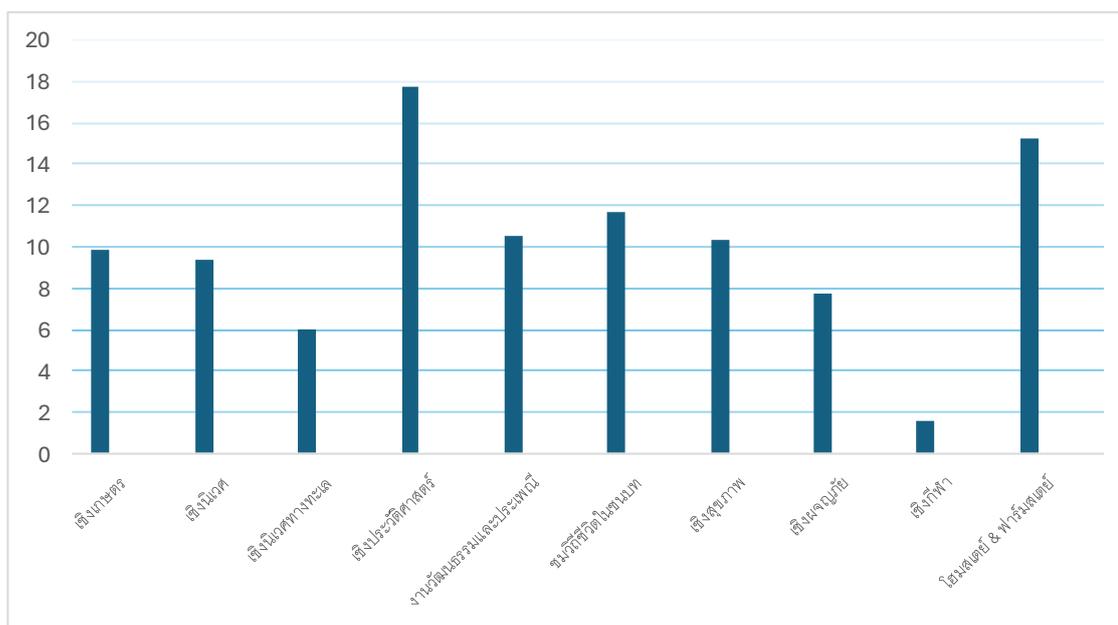
อนึ่ง การวิจัยเชิงปริมาณอาศัยแบบสอบถาม โดยมีการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน พบว่า มีความสอดคล้องภายในด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) หรือค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.72 ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 400 คน เก็บข้อมูลจากการสุ่มแบบสะดวก โดยมีเงื่อนไขต้องเป็นผู้ที่เคยเดินทางท่องเที่ยวไปยังจังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ในรอบ 10 ปี ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติความถี่และร้อยละ

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น เก็บข้อมูลโดยอาศัยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม และการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 20 คน ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ปราชญ์ชุมชน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ นายอำเภอ ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

5. ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยผลการวิจัย 2 ส่วน คือ 1. การท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 และ 2. การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

ผลการวิจัยส่วนที่ 1 พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ประกอบด้วย 10 ประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ งานวัฒนธรรมและประเพณี การชมวิถีชีวิตในชนบท การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงกีฬา และการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ จากภาพที่ 1 รูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (ร้อยละ 17.79) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (ร้อยละ 15.23) การชมวิถีชีวิตในชนบท (ร้อยละ 11.66) งานวัฒนธรรมและประเพณี (ร้อยละ 10.49) และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ร้อยละ 10.33) ตามลำดับ

ภาพที่ 1 รูปแบบการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์ถึงนิยามและองค์ประกอบของรูปแบบการท่องเที่ยวแต่ละชนิด พบว่าสามารถจำแนกกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกันออกเป็น 4 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 งานวัฒนธรรมและประเพณี (ร้อยละ 10.49) + การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ร้อยละ 10.33) + การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ร้อยละ 9.87) + การชมวิถีชีวิตในชนบท (ร้อยละ 11.66) ซึ่งมีผลรวมทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 42.35

วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567) 19

กลุ่มที่ 2 การชมวิถีชีวิตในชนบท (ร้อยละ 11.66) + การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (ร้อยละ 15.23) + การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ร้อยละ 9.40) + การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ร้อยละ 9.87) ซึ่งมีผลรวมทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 46.16

กลุ่มที่ 3 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ร้อยละ 9.40) + การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (ร้อยละ 5.98) + การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (ร้อยละ 1.56) + การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (ร้อยละ 7.69) ซึ่งมีผลรวมทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 24.63

กลุ่มที่ 4 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (ร้อยละ 17.79) + งานวัฒนธรรมและประเพณี (ร้อยละ 10.49) + การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ร้อยละ 10.33) + การชมวิถีชีวิตในชนบท (ร้อยละ 11.66) ซึ่งมีผลรวมทั้งหมดเท่ากับร้อยละ 50.27

จากผลรวมของค่าสถิติ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มที่ 4 มากที่สุด (ร้อยละ 50.27) หรืออีกนัยหนึ่งคือ นักท่องเที่ยวต้องการไปแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่น รวมทั้งชมงานศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นจัดขึ้น ตลอดจนบริการสปา นวด และการฟื้นฟูสุขภาพที่ช่วยลดความเครียด การไปค่ายฝึกโยคะหรือการทำสมาธิ ซึ่งช่วยให้จิตใจสงบและเพิ่มความสมดุลให้กับชีวิต

ดังนั้น การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ งานวัฒนธรรมและประเพณี การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการชมวิถีชีวิตในชนบท จึงเป็นบาทฐานของการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมทางศาสนา สถานที่ทางศาสนา บุคคลสำคัญทางศาสนา เป็นการเดินทางเพื่อการสักการบูชาและศึกษาหาความรู้ถึงแก่นแท้ของชีวิต มุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ต่างๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจเป็นสำคัญ สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งได้รับความสนใจอย่างมาก เช่น อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี (ย่าโม) จังหวัดนครราชสีมา อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล วัดศิลาอาสน์ ภูพระ จังหวัดชัยภูมิ อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ และปราสาทศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยในส่วนที่ 2 จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม และการสนทนากลุ่ม พบว่า วิถีชีวิตในชนบทมีความข้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีเสมอ ในขณะที่สถานปฏิบัติธรรมควรมีความสัปปายะ สะอาดและสงบ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตใจ

ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 1 : “ชุมชนมีประเพณีประจำปีมากมาย เช่น สงกรานต์ ทำกระยาสารทเทศน์มหาชาติ ลอยกระทง งานพ่อพญาสี่เขี้ยว นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจและมีหนังสือมาขอบคุณเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้เรียนรู้”

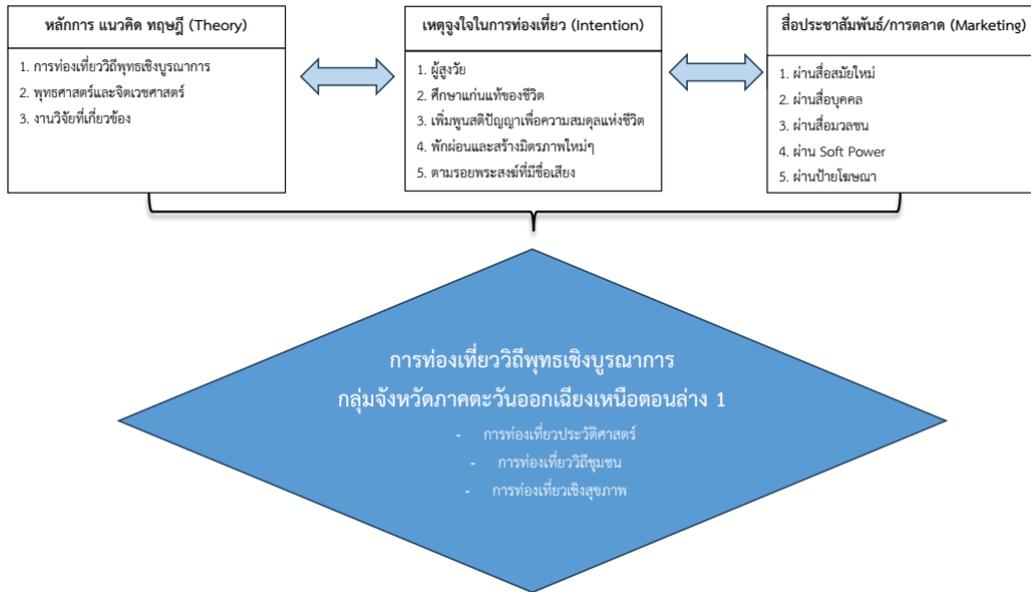
ผู้ทรงคุณวุฒิคนที่ 2 : “สื่อ Social จะดึงให้คนอยากมาปฏิบัติธรรมถ้าหากดูอย่างมีปัญหา นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้หลายอย่าง วิถีภาวนา นั่งสมาธิ สร้างความสามัคคี เมตตา อานิสงค์ของพุทธ”

ภาพที่ 2 สถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 สามารถดำเนินการผ่านกระบวนการการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยววิถีชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (ภาพที่ 3) กล่าวคือ การเดินทางเพื่อหาความสงบและการเติบโตทางจิตวิญญาณ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การเดินทางไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ การปฏิบัติธรรม และการเรียนรู้วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ

การท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 (TIM Model) ได้รับการพัฒนาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี (Theory) และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยววิถีพุทธของนักท่องเที่ยว ได้แก่ เหตุจูงใจในการท่องเที่ยว (Intention) และสื่อประชาสัมพันธ์ (Marketing) ทั้งนี้ เหตุจูงใจในการท่องเที่ยวคือ การเป็นผู้สูงวัย ความต้องการศึกษาแก่นแท้ของชีวิต เพิ่มพูนสติปัญญาเพื่อความสมดุลแห่งชีวิต พักผ่อนและสร้างมิตรภาพใหม่ๆ และตามรอยพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง โดยได้รับแรงกระตุ้นผ่านสื่อประชาสัมพันธ์สมัยใหม่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน Soft Power และป้ายโฆษณา

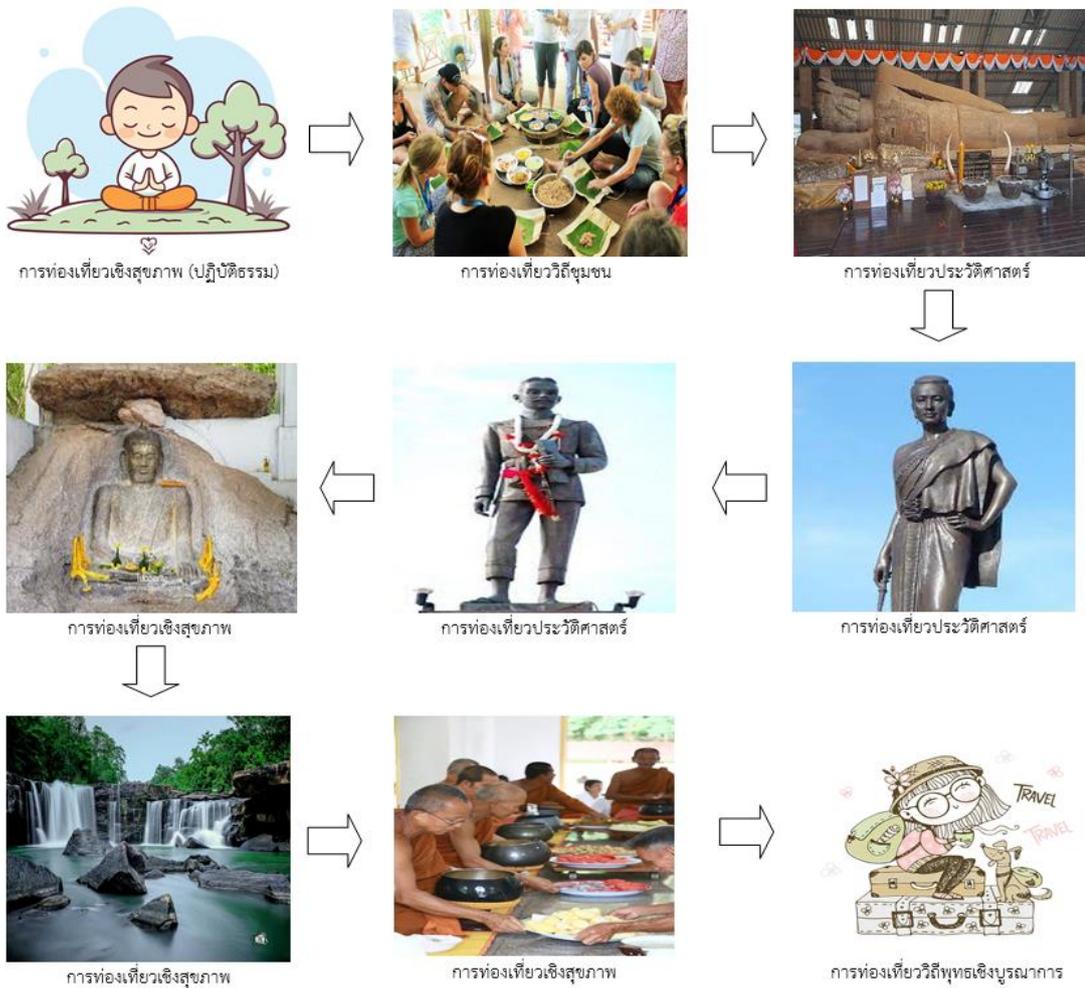

ภาพที่ 3 TIM Model รูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

6. สรุปผลการวิจัย

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 มีทรัพยากรที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์คือ ทุนที่จับต้องได้ เช่น อาหาร และทุนที่จับต้องไม่ได้ ต้องอาศัยการสัมผัสเพื่อสร้างความประทับใจ ประกอบด้วย เรื่องราว ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ดังนั้น รูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ควรมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีส่วนประสมของการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยววิถีชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ทั้งนี้ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการ มีเหตุจูงใจในการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้สูงอายุ ต้องการศึกษาแก่นแท้ของชีวิต เพิ่มทุนสติปัญญาเพื่อความสมดุลแห่งชีวิต พักผ่อนและสร้างมิตรภาพใหม่ๆ และตามรอยพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียง และได้รับอิทธิพลจากสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสมัยใหม่ สื่อบุคคล สื่อมวลชน ป้ายโฆษณา และ Soft Power นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวผ่านจากสื่ออินเทอร์เน็ตและ Social Network จากเพื่อนญาติ และคนรู้จัก

ผู้วิจัยได้จำลองกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ขึ้น โดยการวิเคราะห์ TIM Model ซึ่งเกิดจากการรวบรวมข้อมูลระหว่างแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสำรวจเส้นทางจริง ดังนี้

ภาพที่ 4 แบบจำลองกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

จากภาพที่ 4 จะเห็นว่า การท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 เกิดจากการผสมผสานกิจกรรมซึ่งเป็นองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยววิถีชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยเริ่มต้นจากการเข้าปฏิบัติธรรม การทำสมาธิช่วยลดความเครียด ใจสงบ มาสู่การท่องเที่ยววิถีชุมชนที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เพื่อศึกษาประวัติของโบราณสถานและวัฒนธรรมของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและเรียนรู้วิถีชีวิตแบบธรรมชาติ

ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอตัวอย่างเส้นทางท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับ TIM Model ดังนี้

จังหวัดนครราชสีมา - จังหวัดชัยภูมิ (5 วัน 4 คืน)

Theme: เส้นทางบุญ สร้างบารมี วิถีอีสาน

เส้นทาง: คอร์สปฏิบัติธรรม- ชุมชนไทยวน-วัดธรรมจักรเสมาราม-อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี - อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาแล - วัดศิลาอาสน์ ภูพระ - อุทยานแห่งชาติตาดโตน - วัดป่ากรรมฐาน

7. อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 มีลักษณะภูมิประเทศเป็นดินแดนที่ราบสูง ประกอบด้วยโบราณสถานที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชุมชน รวมทั้งมีจำนวนประชากรที่ทำอาชีพเกษตรกรรมมากที่สุดในประเทศ ดังนั้น การท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ณ ปัจจุบันมุ่งเน้นที่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นอกจากนี้ จังหวัดนครราชสีมายังได้รับเลือกให้เป็นเมืองท่องเที่ยวธุรกิจไมซ์ แต่ลักษณะการท่องเที่ยวนี้ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ทำให้มีนักท่องเที่ยวไม่มากนัก เนื่องจากพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวของชาวไทยมักนิยมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเฉพาะหาดทรายและชายทะเล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยวัช ศิริบรรพพิทักษ์ (2560) ที่พบว่า จังหวัดมหาสารคามมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ 12 แห่ง ซึ่งแบ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ 7 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5 แห่ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธกร ศรีไชยวาน (2561) ที่พบว่า การดำเนินชีวิตของคนในสังคมเต็มไปด้วยความเร่งรีบและความเครียด ทำให้มีการทำกิจกรรมเพื่อคลายเครียด โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมที่สถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรจัดขึ้นและเข้าร่วมงานจัดแสดงสินค้าเกษตร เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ และช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

ไม่เพียงเท่านั้น การมีประวัติศาสตร์ยาวนานทั้งทางวัฒนธรรมและสังคม ดังปรากฏจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ผ่านสถานที่สำคัญ เช่น โบราณสถาน เทวสถาน ปราสาทหินต่างๆ สมัยขอมเรืองอำนาจ หรืออนุสาวรีย์บุคคลสำคัญที่ชาวเมืองเคารพนับถืออย่างท้าวสุรนารีหรือย่าโม วีรสตรีที่มีวีรกรรมห้าวหาญในการกอบกู้เมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวภัทร ศรีจงแสง และคณะ (2561) ที่พบว่า กลุ่มอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยววิถีอีสานใต้ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1. อัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรมและโบราณสถาน 2. ด้านศิลปหัตถกรรม 3. ด้านศาสนา ศรัทธา และความเชื่อ 4. ด้านวิถีชีวิตและการแต่งกาย 5. ด้านประเพณีวัฒนธรรมและเทศกาล และ 6. ด้านธรรมชาติ

รูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 ซึ่งเชื่อมโยงการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเข้าด้วยกัน สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากเพราะมุ่งเน้นส่งเสริมความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้กับนักท่องเที่ยวผ่านหลายช่องทาง อาทิ การอธิบายผ่านพุทธศิลป์ สื่อมัลติมีเดียทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรันยา เลิศพุทธรักษ์ และ ดร.สุรติ สุทธิญาณกุล (2563) ที่พบว่า รูปแบบของการมาท่องเที่ยววัดของผู้ที่สนใจการท่องเที่ยวทางพุทธธรรมในเขตอำเภอเมืองชลบุรี และ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่เลือกแบบที่ 1 การท่องเที่ยวตามรอยโดยจะเป็นพุทธศาสนิกชนหรือผู้เยี่ยมชมศาสนาอื่นที่ต้องการเพียงเที่ยวชมสถานที่ให้ได้รับความเพลิดเพลินและความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม รองลงมาคือแบบที่ 2 การไปท่องเที่ยววัดเพื่อร่วมกิจกรรมเทศกาลงานบุญตามประเพณีต่างๆ แบบที่ 3 การท่องเที่ยวปฏิบัติใหญ่ คือการไปปฏิบัติกิจกรรมทางพุทธศาสนาในฐานะพุทธศาสนิกชนให้เกิด

ความดีมีค่า เกิดจิตวิญญาณ ความศรัทธาทางพุทธศาสนา และแบบที่ 4 การอยู่วัดปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด 3-7 วัน

วิถีชีวิตของคนไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยวัดเป็นแหล่งบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้น วัดจึงมีอิทธิพลต่อค่านิยมและวิถีการดำเนินชีวิต รัฐบาลจึงมีนโยบายในการนำศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และความเป็นไทยมาสร้างสังคมให้เข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ การท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการสามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ อาหารไทย เพื่อนำมาพัฒนากิจกรรมโดยผนวกเข้ากับการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยววิถีชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุริยา มะสันเทียะ (2562) ที่พบว่า ปัจจุบันนักท่องเที่ยวสนใจการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา การเดินทางเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยวแสวงหาคำคุณค่าทางด้านคุณธรรม จริยธรรม ศิลปะ และวัฒนธรรมมากขึ้น อันนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องทั้งต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

8. ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการ ในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 นั้น ควรมีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

8.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

8.1.1 ควรมีการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องประสานกับหน่วยงานเอกชน เพื่อร่วมกันพัฒนารูปแบบและนำไปใช้จริง เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน

8.1.2 บุคคลในชุมชนยังมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่มาก ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนด้านความรู้ ร่วมกับติดตามและประเมินผลการดำเนินกิจกรรม โดยหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นต่อแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

8.2.1 ควรมีการศึกษาและนำเสนอกลยุทธ์การท่องเที่ยววิถีพุทธรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งจะช่วยสร้างความโดดเด่นให้กับการท่องเที่ยว โดยเน้นส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน

8.2.2 ควรทำการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงคุณภาพด้านต่างๆ

8.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

8.3.1 ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีพุทธเชิงบูรณาการในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัดอื่นๆ โดยใช้ TIM Model เป็นต้นแบบ

8.3.2 ควรมีการเพิ่มตัวแปรที่น่าสนใจ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบและวิเคราะห์โดยใช้สถิติขั้นสูง

9. บรรณานุกรม

- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- ชัยธวัช ศิริบวรพิทักษ์. (2560). การวางแผนพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(2), 73-88.
- ปฎิมาศ นิจยาชิต และ ธนาภรณ์ ทศนภักดี. (2560). การจัดการองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างยั่งยืน จ.กาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 2(4), 7-24.
- พระมหาสุริยา มะสันเทียะ. (2562). กลยุทธ์ที่ส่งเสริมคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในเกาะรัตนโกสินทร์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 14(1), 42-54.
- พัทธนกร ศรีไชยวาน. (2561). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ของนักท่องเที่ยวชาวไทย (ปริญญามหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- ศรันยา เลิศพุทธรักษ์ และ สุรติ สุพิชญางกูล. (2563). *การรวบรวมองค์ความรู้ ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางพุทธธรรม ในเขต อำเภอเมืองชลบุรี และ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี (รายงานผลการวิจัย)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา
- สุวภัทร ศรีจองแสง และคณะ. (2561). การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชื่อมโยงอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยววิถีอีสานใต้. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 14(1), 198-231.
- Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2005). The office of strategy management. *Harvard business review*, 83(10), 72.

10. คำขอบคุณ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มตัวอย่างและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์กับงานวิจัยนี้